European Commission

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ
Брюксел, 6.5.2026 г.

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Принципи за ефективни политики за борба с бедността

Подпомагане на националните, регионалните и местните органи в борбата им с бедността

Борбата с бедността и социалното изключване изисква съгласувани и устойчиви действия във всички области на политиката и на всички равнища на управление. Бедността и социалното изключване са многоизмерни: те могат да бъдат породени от съчетание от ниски доходи, слаба връзка с трудовия пазар, недостатъчен достъп до качествени услуги, териториални различия и други пречки като дискриминация, стигматизиране или здравословни проблеми. Справянето с тези основни причини изисква преминаване от изолирани мерки към съгласувани системи, които предотвратяват бедността, подпомагат хората да излязат от нея и намаляват риска от повторно изпадане в бедност. Освен това, въпреки че държавите членки са въвели широк спектър от политики и мерки за борба с бедността, осигуряването на ефективна координация между областите на политиката представлява постоянно предизвикателство. Справянето с бедността изисква също така адекватни ресурси и повишен административен капацитет и по-специално достатъчен персонал за съответните обществени услуги.

За да подпомогне този координиран подход, настоящият документ обединява принципи, които да ръководят ефективните стратегии за борба с бедността на национално, регионално и местно равнище. В него се предоставят насоки за превръщането на целите на стратегията на ЕС за борба с бедността в конкретни мерки на национално равнище. Тези принципи са ориентирани към бъдещето и отразяват три взаимосвързани подхода: силни отключващи условия (управление, координация и мониторинг); модел за активно приобщаване (подходящо подпомагане на доходите, приобщаващи пазари на труда и достъп до качествени услуги); и ориентирана към човека перспектива през целия жизнен цикъл, с която се признава, че отделните лица и домакинствата могат да бъдат изправени пред многобройни и взаимно пресичащи се неравенства. Принципите се основават на анализа, включен в аналитичния работен документ на службите на Комисията, придружаващ стратегията, както и на дейностите по консултация, проведени по време на изготвянето на стратегията.

Целта на принципите е да бъдат подкрепени националните, регионалните и местните органи, както и социалните партньори, организациите на гражданското общество и хората, които са живели или живеят в условия на бедност. Те могат да се използват като структуриран инструмент за самооценка и планиране на всички етапи от цикъла на изготвяне на политики: от подготовката или актуализирането на стратегиите за борба с бедността до разработването на реформи и инвестиции, както и до прегледа на тяхното изпълнение. Службите на Комисията ще подпомагат прилагането на тези принципи чрез диалог по политиката и обмен на опит между държавите членки. Без да се засягат бъдещите интегрирани насоки за държавите членки относно плановете за национално и регионално партньорство, тези принципи могат да служат и като ориентир за ефективни политики за борба с бедността при използването на финансиране от ЕС.

Измерение 1 — Отключващи условия и управление

В това измерение се разглежда дали правилата за управление позволяват ефективни, координирани и основани на доказателства действия за предотвратяване и намаляване на бедността и социалното изключване. То помага на органите да идентифицират силните страни и пропуските в начина, по който планират, прилагат и подобряват политиките за борба с бедността.

1.1 Политика и стратегическа рамка

Налице е всеобхватна дългосрочна национална, регионална или местна стратегия или рамка за борба с бедността, която обхваща поне следните аспекти:

- тя се основава на всеобхватен и редовно актуализиран анализ на общественото положение, в който се определят ключови нужди и целеви групи, предизвикателства и структурни фактори, водещи до бедност и социално изключване;
- в нея са определени ясни цели, конкретни отговорности и измерими целеви стойности, като сроковете съответстват на целта на ЕС за 2030 г. и амбицията за 2050 г. Стратегическите цели се превръщат в оперативни планове, в които се определят действия, ключови етапи и отчетност;
- тя се преразглежда и актуализира редовно, за да отразява социално-икономическите промени и възникващите рискове;
- тя е всеобхватна и насърчава интегрирани подходи в съответните области на политиката (като заетост и социални въпроси, образование, енергетика, жилищно настаняване, здравеопазване, транспорт, икономическа и данъчна политика, земеделие и др.);
- тя се основава на стратегическо прогнозиране, като се вземат предвид дългосрочните тенденции и структурните промени, включително демографската промяна, цифровизацията и прехода към климатична неутралност, с цел да се предвидят нововъзникващи рискове от бедност и да се адаптират съответно мерките на политиката.

1.2 Координация, капацитет и участие

Правилата за управление позволяват политиките да се прилагат в различните сектори и на всички равнища на управление чрез:

- създаване или възлагане на съществуваща структура на официален механизъм за координация (координатор по въпросите на борбата с бедността) с ясен мандат за осигуряване на съгласуваност между областите на политиката и равнищата на управление;
- организиране на структурирано сътрудничество между националните, регионалните и местните органи при разработването и изпълнението на мерки за борба с бедността, особено когато предоставянето на услуги е децентрализирано;
- осигуряване на достатъчен капацитет (персонал, умения, системи и цифрови инструменти) за ефективно изпълнение, координиране, наблюдение и оценка на политиките;

- ангажиране на социалните партньори и други ключови заинтересовани страни, включително гражданското общество и хората, живеещи в бедност, на ранен етап и редовно в процеса на диагностика на предизвикателствата, както и в разработването, изпълнението и мониторинга на стратегията или рамката, с ясна обратна връзка относно това как се използва техният принос. Осигуряване на необходимата адекватна подкрепа, за да се гарантира, че тези организации или лица могат да допринасят ефективно.

1.3 Мониторинг, докладване и оценка

Мониторингът и оценката позволяват проследяване на резултатите и коригиране на политиките включително чрез:

- използване на рамка за мониторинг и оценка, с която се проследяват тенденциите в бедността, ключовите фактори и резултатите от мерки на политиките във времето, като се използват данни, които са навременни и дезагрегирани по възрастови групи и други съответни измерения, когато е възможно;
- идентифициране на групи и територии с по-висок риск и използване на тези данни за коригиране на разработването на политиките и разпределението на ресурсите;
- провеждане на редовни оценки на мерките за борба с бедността с цел да се прецени тяхната ефективност и ефикасност, както и използване на получените данни за подобряване на разработването и прилагането на политиките;
- провеждане на предварителни оценки на големи реформи и инвестиции с потенциални въздействия върху разпределението на ресурсите с цел да се идентифицират и смекчат неблагоприятните социални последици за уязвимите групи.

1.4 Финансиране

Финансовите средства са съгласувани с целите на политиката чрез:

- разпределяне на целево публично финансиране за мерки за борба с бедността. Това финансиране е ясно разпределено за специфични нужди и е пропорционално на мащаба на предизвикателството в рамките на наличните фискални средства. Разпределението на финансирането се преразглежда на сравнително чести интервали;
- използване на финансиране от Съюза, включително финансиране, свързано с изпълнението на плановете за национално и регионално партньорство, за подкрепа и допълване на усилията на националните, регионалните и местните органи в борбата с бедността и социалното изключване;
- улесняване и надзор на допълващи приноси от частни участници и филантропични организации към инициативи за борба с бедността, включително чрез прозрачен надзор на платформи за дарения, стимули за дарения, механизми за инвестиции с положително социално въздействие или партньорства с предприятия и фондации;
- въведени са механизми за подготвеност и отговор за справяне с внезапни социално-икономически сътресения (напр. повишаване на разходите за живот, скокове в цената на енергията), които осигуряват навременна подкрепа за домакинствата, изложени на риск от бедност, чрез временни и целенасочени мерки.

Измерение 2 — Достъп до социални права и зачитане на основните права

В това измерение се разглежда дали хората, които живеят в бедност или са изложени на риск от бедност, могат ефективно да упражняват своите социални права на практика и дали политиките, законите и административните практики зачитат основните права, защитават достойството, предотвратяват дискриминацията и противодействат на стигматизирането. Когато е уместно, националните, регионалните и местните органи се приканват да установят не само официалните права, но и реалния достъп, отношението към засегнатите лица и резултатите за тях.

2.1 Ефективен достъп до социални права и услуги и справяне с проблема с неизползването им[1]

Хората могат да упражняват правата си на практика благодарение на:

- ясна и достъпна информация относно допустимостта и процедурите в достъпни формати и на лесноразбираеми езици, така че хората да могат лесно да откриват, разбират и упражняват социалните си права;
- опростени административни процедури (по-кратки формуляри, по-малко документи, пропорционални проверки) и определяне на стандарти за навременно вземане на решения;
- намалени административни пречки и усилия за справяне с неизползването на права чрез информационни кампании, насоки и практическа подкрепа;
- преразгледани условия за достъп от гледна точка на потребителите (чрез проследяване на потребителското преживяване), включително обратна връзка от хора, живеещи в бедност;
- цифрови канали, които се допълват от нецифрови канали, за да се избегне липсата на достъп или затрудненията при достъпа за лица, които не разполагат с цифрови устройства или не се чувстват уверени в използването им, както и в ситуации, в които цифровият достъп не е възможен поради технически проблеми;
- всеобхватно обучени доставчици на социални услуги и социални работници, които разбират добре правата на получателите на помощи и/или ползвателите на услуги;
- специалисти, преживели период на бедност, включително като сътрудници или общностни медиатори, с цел укрепване на обхвата, доверието и ефективния достъп до права.

2.2 Достойнство, гаранции и правна защита

Достойнството и процесуалната справедливост са защитени чрез:

- гарантиране, че потребителите на социални услуги и помощи се третират с достойнство и са ясно информирани за своите права и задължения;
- осигуряване на достъпни, безпристрастни и ефективни механизми за подаване на жалби и обжалване, които дават навременни резултати;
- социалните услуги се предоставят от квалифициран персонал, който прилага уважителни и недискриминационни практики;

- гарантиране, че санкциите са ефективни, прозрачни, пропорционални и постепенни, и предотвратяване на вмешателски или наказателни административни практики (напр. правила за пропорционалност при проверките, специални мерки за защита на деца и уязвими пълнолетни лица).

2.3 Справяне със и предотвратяване на социално-икономическата дискриминация и стигматизирането

Социално-икономическата дискриминация се разглежда изрично:

- закон(ите) забраняват социално-икономическата дискриминация и предотвратяват дискриминационни практики, а органите по въпросите на равенството са оправомощени да подкрепят прилагането на съответните законови разпоредби;
- политиките и практиките по прилагането им гарантират, че проблемите на бедността и бездомничеството се решават чрез подкрепящи и приобщаващи подходи, като се избягват непропорционални или наказателни мерки;
- обществените информационни кампании активно предотвратяват и противодействат на стигматизирането и стереотипите, свързани с преживяването на бедност;
- в училищните програми за гражданско образование се засяга стигматизирането, свързано с преживяването на бедност.

Измерение 3 — Адекватна и приобщаваща защита на доходите

В това измерение се разглежда дали системите за защита на доходите предотвратяват и намаляват бедността през целия живот, като гарантират, че всеки има достъп до адекватно, надеждно и приобщаващо подпомагане на доходите, както при заетост, така и при безработица, и по време на ключови рискови периоди в живота. Когато е уместно, националните, регионалните и местните органи се приканват да оценят дали системите за защита на доходите осигуряват ефективна сигурност на доходите, преодоляват пропуските в обхвата и подпомагат достойния начин на живот. [2]

3.1 Всеобхватно покритие на социалните рискове

- Заместването на доходите е налице и достъпно при настъпване на ключови рискови периоди в живота, включително безработица, заболяване, майчинство/бащинство и старческа възраст;
- покритието на социалната закрила е достъпно за всички работници, независимо от вида на заетостта, както и за самостоятелно заетите лица. Правата се запазват, натрупват и/или прехвърлят, когато хората сменят работата, сектора или гражданското си състояние. Когато социалноосигурителните права не са налични или са изчерпани, схема за минимален доход осигурява надежден защитен механизъм, който предотвратява крайната бедност и подпомага социалното приобщаване;
- целевото подпомагане на доходите (обезщетения) помага за справяне със специфични обстоятелства и разходи, които увеличават рисковете от бедност, включително увреждания, нужда от грижи или полагане на грижи, разходи за жилище и енергия, като се вземат предвид териториалните различия, когато е уместно;

- подпомагането на доходите, свързано със семейството, включително детските и семейните обезщетения, допринася за сигурността на доходите и подкрепя домакинствата при покриването на допълнителните разходи, свързани с отглеждането на деца;
- системата за социална сигурност е стабилна и гъвкава, за да остане ефективна по време на големи икономически, здравни, климатични или ценови сътресения, включително чрез протоколи за кризисни ситуации и способност за бързо увеличаване на подкрепата;
- органите предоставят достъпни насоки и консултантски услуги в подкрепа на краткосрочното и дългосрочното финансово планиране, включително информация относно пенсионните права, осигурителните вноски, здравното осигуряване и въздействието на промените в трудовата заетост върху бъдещата сигурност на доходите.

3.2 Адекватност на подпомагането на доходите

- Социалноосигурителните схеми предоставят адекватно равнище на защита на своите членове по време на периоди на загуба на доходи, като поддържат достоен жизнен стандарт и осигуряват подходящо заместване на доходите спрямо предходните доходи;
- по линия на схемите за минимален доход се предоставя подкрепа, чието равнище гарантира достатъчно средства за достоен живот (примери за това са националният праг на бедността или стойността на стоки и услуги от първа необходимост);
- органите използват прозрачни и надеждни методи за оценка на адекватността на подпомагането на доходите, като използват признати референтни показатели и редовни прегледи;
- нивата на защита на доходите се индексират и преизчисляват редовно, за да се поддържа покупателната способност и за да останат в съответствие с разходите за живот и с развитието на доходите;
- всички работници и самостоятелно заети лица имат равни възможности да участват в пенсионноосигурителни схеми, основани на доходите. Със специфични коригиращи механизми (като например „кредити за полагане на грижи“) се компенсират кратки или разпокъсани осигурителни стажове, напр. поради отговорности за полагане на грижи, или намалени осигурителни вноски, например поради работа на непълно работно време. Пенсионерите с ниски доходи имат достъп до адекватни универсални или социалноосигурителни минимални обезщетения.

Измерение 4 — Интеграция на пазара на труда на населението в трудоспособна възраст

Ниското участие на пазара на труда или липсата на възможности за достойна, добре платена заетост са важни първопричини за бедността. От решаващо значение е да се подкрепят всички, които са в състояние да работят, да навлязат на пазара на труда в съответствие с потенциала си, като тази работа им дава възможност да излязат от бедността.[3]

4.1 Качествени работни места

- Трудовото право помага за защита на работниците и предотвратяване на несигурната заетост, а инспекциите по труда разполагат с подходящи ресурси и инструменти за прилагане на законодателството. Въведени са мерки за ограничаване на прикритата или сегрегираната заетост (напр. изолирани работни места)[4] или недекларирания и частично декларирания труд и за насърчаване на официализирането;
- определянето и актуализирането на законоустановените минимални заплати, където такива съществуват, се ръководи от критерии, които допринасят за тяхната адекватност и се преразглеждат редовно;
- мерките за равновесие между професионалния и личния живот, като например отпуските по семейни причини и за полагане на грижи, както и гъвкавите условия на работа, подпомагат устойчивото участие на пазара на труда и помагат за съчетаването на семейните и професионалните отговорности, без да се застрашават доходите от заетост или сигурността на работното място;
- социалният диалог и механизмите за колективно договаряне ефективно улесняват дискусиите и политиките за предотвратяване на бедността сред работещите.

4.2 Активна подкрепа за заетостта на групи в неравностойно положение

- Лицата, които се сблъскват със значителни пречки пред заетостта, се идентифицират въз основа на данни и анализ на пазара на труда, като се вземат предвид фактори като възраст, отговорности за полагане на грижи, ниска квалификация, дългосрочна безработица, увреждания, расов или етнически произход, миграционен произход, здравословни ограничения или географско местоположение;
- публичните служби по заетостта и социалните услуги, разполагащи с необходимите ресурси и капацитет, проактивно установяват контакт с хората, които принадлежат към групи в неравностойно положение, и постоянно оценяват търсенето на подкрепа;
- на разположение е индивидуализирана и навременна подкрепа за включване на пазара на труда, включително персонализирани услуги по заетостта, насоки, обучение и достъп до съответните услуги за подпомагане;[5]
- публичните служби по заетостта, в координация с образователните и социалните служби и, когато е уместно, в сътрудничество с частните служби по заетостта, осигуряват ранно идентифициране, персонализирани планове за действие и проследяване след назначаването на работа за млади хора, за да се предотврати дългосрочното им отпадане от образованието, професионалното обучение или заетостта;
- публичните служби по заетостта си сътрудничат с предприятията, за да предоставят подкрепа след назначаването на работа;
- активната подкрепа за заетостта осигурява разумни условия и достъпност за хората с увреждания, за да се гарантира тяхното участие;[6]

- социалната икономика и по-специално инициативите за професионална интеграция се подкрепят като средство за включване в пазара на труда. Това може да включва партньорства с местни и регионални органи, както и повишена информираност и сътрудничество с работодателите.[7]

4.3 Финансови стимули за труд и обезщетение за работещи лица с ниски доходи

- Данъчната и социалноосигурителната система е проектирана по начин, който не обременява прекомерно работниците, изложени на риск от бедност и социално изключване, и гарантира, че с повишаването на интензитета на икономическа активност доходите постепенно се увеличават (напр. чрез постепенно намаляващи ставки на прекратяване);
- обезщетенията за инвалидност продължават да покриват съпътстващите разходи за живот с увреждане или компенсаторните разходи, произтичащи от работата, като например помощни технологии, транспорт или лична помощ;
- защитата на доходите, по-специално застраховката за безработица и схемите за минимален доход, са разработени така, че постепенно да отпадат с нарастването на доходите от трудова дейност;

4.4 Приобщаващо предприемачество и дейност като самостоятелно заето лице

- Целенасочените мерки подпомагат хората, изложени на риск от бедност, да се включат в предприемачеството или дейността като самостоятелно заето лице, включително чрез индивидуално съобразени насоки, опростени процедури и целенасочена подкрепа за стартиращи предприятия. Това може да включва подкрепа на „едно гише“, съчетаваща наставничество, административна помощ и схеми от типа „инкубатор“ за групи в неравностойно положение;
- подкрепят се инициативи в областта на приобщаващото предприемачество и социалната икономика, като се признава тяхната роля за създаването на устойчива икономическа дейност и за насърчаването на социалното приобщаване;
- осигурява се достъп до финансово достъпно и отговорно микрофинансиране за уязвими групи, съпътствано от подходяща подкрепа при бизнес планирането, финансови насоки и предпазни мерки срещу свръхзадлъжнялост.

Измерение 5: достъп до качествени и финансово достъпни услуги

В това измерение се разглежда дали хората, които живеят в бедност или са изложени на риск от бедност, имат ефективен достъп до финансово достъпни и качествени услуги, които са от съществено значение за социалното и гражданското приобщаване, участието на пазара на труда и достоен живот. Когато е целесъобразно, националните, регионалните и местните органи се приканват да оценят дали услугите са достатъчно финансирани, достъпни на практика, отговарят на нуждите на потребителите, икономически ефективни са и са добре координирани в различните области на политиката.

Услугите се предоставят в съответствие с ясни стандарти за качество, контролират се чрез подходящи механизми за управление и отчетност и редовно се преразглеждат, за да се гарантира тяхната ефективност, безопасност и удовлетвореността на потребителите. Предоставянето им се подкрепя чрез структурирани механизми

за участие, в които се включват хора, които са живели или живеят в условия на бедност.

5.1 Услуги за деца и млади хора[8]

- Децата в нужда имат достъп до безплатно образование и грижи в ранна детска възраст, безплатно образование (включително училищни дейности и поне едно здравословно хранене всеки учебен ден), безплатно здравеопазване, здравословно хранене и подходящи жилищни условия;[9]
- на децата в нужда се предоставя безплатна и своевременна психологическа подкрепа, като това важи по-специално за децата, преживели насилие, като например тормоз, включително кибертормоз;
- насърчава се достъпът до безопасни и приобщаващи спортни и културни дейности за уязвими деца и младежи;
- услугите за деца и младежи, както и работата с младежи, насърчават приобщаването, участието и равните възможности;
- координацията на мултидисциплинарни механизми осигурява непрекъснатост между подкрепата, предоставяна през детството, и мерките, улесняващи прехода към висше образование, професионално обучение и заетост в ранната зряла възраст, включително ясни процедури за насочване и споделяне на информация между службите, за да се осигури подкрепен преход;
- на децата и младежите в преход от алтернативни грижи се осигурява индивидуализирана дългосрочна подкрепа;
- съществуват ясни процедури за насочване към интегрираната система за закрила на детето и подкрепа на семейството.

5.2 Образование и обучение, култура и спорт

- Въведени са целеви програми за подобряване на нивото и качеството на възможностите за обучение на ученици и студенти от домакинства с ниски доходи (допълнително финансиране за училища, професионално развитие на преподаватели, наставничество, стипендии и финансова помощ, достъп до съоръжения и материали, мерки за десегрегация, включително по отношение на ромите[10] и др.);
- въведени са дългосрочни и всеобхватни мерки за справяне с ниските резултати при основните умения и преждевременното напускане на системата на образованието и обучението, като се обръща специално внимание на учениците от системата на общообразователните училища и професионалното образование и обучение (ПОО) от домакинства с ниски доходи;
- въведени са програми за увеличаване на броя на студентите от домакинства с ниски доходи във висшето образование (висше образование и висше професионално образование и обучение);
- ученето за възрастни, включително начините за предоставяне на „втори шанс за образование“, както и възможностите за повишаване на квалификацията и преквалификация, са достъпни и финансово приемливи, предлагат се в гъвкави формати (задочно обучение, модулно обучение, смесено обучение) и се предлагат чрез надеждни местни служби;

- придобиването на основни умения и ключови компетентности, включително грамотност, математически умения, цифрови умения, научни познания и гражданско съзнание, е приоритет в перспективата за учене през целия живот. Специално внимание се обръща на целенасочената подкрепа за възрастни с ниска квалификация и по-ниско ниво на придобиване на основни умения. Конкретната подкрепа е насочена към премахване на пречките за участие (стигматизиране, транспортни разходи, достъп до грижи за децата). Програмите наблягат на практическото обучение, свързано с пригодността за заетост, участието в обществото и приложенията в ежедневието;
- насърчава се достъпът до спорт и култура за най-уязвимите групи.

5.3 Здравеопазване

- Здравните услуги са на разположение и са достъпни за най-уязвимите групи и отговарят на техните нужди;
- за най-уязвимите лица се улеснява достъпът до психологическа подкрепа с цел справяне с проблемите на психичното здраве и със свързаното с тях стигматизиране;
- полагат се усилия за подобряване на разпределението на здравните обезщетения и за намаляване на разходите, които домакинствата с ниски доходи трябва да поемат сами, особено по отношение на първичните и профилактичните грижи;
- здравната профилактика и мерките за насърчаване на здравето са достъпни и улеснени за групите с ниски доходи и уязвимите групи, включително тези, които живеят в маргинализирани или отдалечени населени места, с цел намаляване на неравнопоставеността в здравеопазването и предотвратяване на бедността, свързана с влошено здраве. Те включват качествени и достъпни мобилни услуги, телемедицина и обслужване на едно гише, като се съчетават здравни и социални услуги;
- разпоредбите относно качеството на въздуха и водата се прилагат и изпълняват ефективно, като се обръща специално внимание на районите с висок дял на домакинства с ниски доходи.

5.4 Дългосрочни грижи[11]

- Хората с нужда от дългосрочни грижи имат достъп до услуги за грижи, които се предоставят в общността и в дома, всеобхватни, финансово приемливи, с високо качество и се предоставят своевременно;
- разпоредбите за дългосрочни грижи са ефективни за предотвратяване на рисковете от бедност, свързани с нуждата от грижи, което позволява на хората с нужда от дългосрочни грижи да поддържат приемлив стандарт на живот, както и гарантира тяхното достойнство;
- въведени са мерки за идентифициране на лицата, полагащи неформални грижи, и за осигуряване на достъп до помощни услуги (включително консултиране, насоки, грижи за отдих), както и адекватна финансова подкрепа и защита на доходите, включително пенсионни кредити;
- въведени са мерки за подкрепа на качествените работни места в сектора на полагането на грижи, включително адекватно възнаграждение, справедливи условия на труд, достъп до повишаване на квалификацията и преквалификация, пътища за кариерно развитие, по-специално чрез насърчаване на колективното договаряне и социалния диалог в сектора.

5.5 Жилищно настаняване

- Наличността на обществени и социални жилища се оценява и увеличава, за да отговори на търсенето от страна на хора в уязвимо положение, като същевременно се избягва сегрегацията (а именно списъците на чакащите и времето за чакане за социално жилище за домакинства с ниски доходи се намаляват);
- въведени са услуги за помощ във връзка с жилищното настаняване с цел предлагане на консултации и съвети, за да се помогне на уязвимите лица да намерят настаняване на частния пазар на наеми или да се справят с процеса на кандидатстване за обществени и социални жилища;
- съществуват надбавки за жилищни нужди, които намаляват разходите за наеми за домакинства с ниски доходи и за специфични уязвими групи;
- въведени са стратегически рамки за борба с бездомничеството и неговото предотвратяване, основани на подход на политиката, който е ориентиран към човека, насочен към жилищното настаняване и интегриран[12];
- идентифицирани са групите, които страдат или са изложени на риск от изключване от жилищно настаняване, като при разработването на мерки на политиката са взети предвид техните специфични трудности;
- систематично набелязване на сегрегираните ромски селища със съгласието на общностите и оценка за определяне на нивата на риск от бедност, тежки материални лишения и пропуски в достъпа до основни услуги, като същевременно се гарантира включването им в процесите на градоустройство;
- въведен е подход „обслужване на едно гише“ за предоставяне както на леснодостъпни, така и на стандартни социални, здравни и трудови услуги за бездомните и хората, изключени от жилищно настаняване;
- съществуват превантивни механизми за ранното установяване на просрочени наеми, както и посредничество, медиация и спешна подкрепа за предотвратяване на принудителните изселвания.

5.6 Услуги за социално приобщаване и основни услуги

- Въведени са мерки за гарантиране, че услугите за социално приобщаване (като консултиране, наставничество, менторство и информационни услуги) са налични, достъпни, на приемлива цена, ориентирани към човека, съобразени с местните условия, всеобхватни, непрекъснати и ориентирани към резултатите, включително чрез партньорства с организации от социалната икономика. Това може да включва точки за достъп до социални услуги на „едно гише“;
- достъпът до основни услуги (като енергия, водоснабдяване и канализация, транспорт, цифрови комуникации и финансови услуги) е гарантиран на практика за лицата, които живеят в бедност или са изложени на риск от бедност. По-специално непрекъснатостта на достъпа е защитена, а ценовата достъпност се осигурява чрез подходящи структурни мерки и механизми за подкрепа, като разходите се поддържат пропорционални на дохода на домакинствата;
- финансовата грамотност се насърчава, като по този начин на хората се осигурява възможност ефективно да управляват личните си финанси и да разбират финансовите продукти;
- въведени са механизми за ранно предупреждение, мониторинг и подкрепа с цел предотвратяване и справяне със свръхзадлъжнялостта, включително достъп до консултации и съвети по въпросите на дълговете;
- подобряване на достъпа до здравословна храна за уязвими и маргинализирани групи чрез мерки като ваучери за храна и, при необходимост, спешно продоволствено подпомагане като хранителни банки;

- въведени са програми, с които се гарантира, че най-уязвимите групи имат ефективен достъп до финансово достъпни основни продукти за лична хигиена, включително използвани при менструация продукти.

5.7 Справяне с териториалните различия в предоставянето на услуги

- Налице е териториално картографиране на услугите, с което се извършва анализ на пропуските и се гарантира, че териториалните различия в предоставянето на услуги се наблюдават и преодоляват по съгласуван и координиран начин, включително демографските промени, когато е уместно;
- особено внимание се обръща на уязвимите райони, включително квартали в неравностойно положение, селски, отдалечени и гранични райони, както и по-слаборазвитите и най-отдалечените региони. На практика това може да включва минимални стандарти за услуги, подкрепа на иновативни модели за предоставяне на услуги, мобилни услуги и информационни услуги, безопасни и надеждни транспортни решения за подобряване на достъпа до услуги и целенасочено инвестиционно планиране за справяне с трайните пропуски в услугите;
- въведени са мерки за осигуряване на достатъчна наличност на квалифициран персонал, предоставящ социални услуги, услуги в областта на заетостта, здравни услуги, услуги, свързани с грижите, и образователни услуги в райони в неравностойно положение или отдалечени райони.

Измерение 6: Прилагане на ориентиран към човека и съобразен с местните условия подход

В това измерение се разглежда дали политиките за борба с бедността систематично отчитат преплитащите се уязвимости и териториални неравенства, като гарантират, че мерките във всички области на политиката ефективно достигат до хората, които се сблъскват с комбинирани неблагоприятни условия и неравен достъп до възможности и услуги. Когато е уместно, националните, регионалните и местните органи се приканват да прилагат това измерение във всички останали измерения на насоките, от управлението до доходите, заетостта и услугите.

6.1 Интегрирана подкрепа

- Политиките за борба с бедността се разработват, прилагат и преразглеждат с оглед на положението на лицата и домакинствата, като се признава, че бедността и социалното изключване често са многоизмерни, кумулативни и обвързани с териториалния контекст;
- с интегрираните оценки на нуждите се идентифицират взаимосвързани предизвикателства, като например доходи, заетост, здраве, жилищно настаняване, грижи и социално участие;
- за хората, изправени пред множество неблагоприятни условия, достъпът до подкрепа се подобрява чрез рамки за интегрирано обслужване или единни звена за контакт. На практика това включва усилия за координация, а наличието на споделени протоколи между социалните, трудовите, здравните и интеграционните услуги гарантират справедлив достъп и резултати. Наличието на рамки за интегрирано обслужване изискват поетапен подход, съчетан с дългосрочни инвестиции в капацитет;
- управлението на отделни случаи, особено при сложни случаи, подпомага непрекъснатостта във времето, особено при преходи или кризисни ситуации, като се гарантира, че лицата получават персонализирани грижи и насоки, подкрепени от квалифициран персонал;

- на разположение са механизми за бързо реагиране и подкрепа при кризисни ситуации, които осигуряват навременна и целенасочена помощ на лица и домакинства, изправени пред внезапни спадове в доходите или тежки житейски ситуации.

6.2 Рискове, свързани с жизнения цикъл и житейска ситуация

- Рисковете от бедност на различните етапи от живота (детство, юношество, трудоспособна възраст и напреднала възраст) се идентифицират и наблюдават;
- целенасочени мерки за подкрепа на жените, когато се сблъскват с житейски ситуации, които ги излагат на по-висок риск от бедност, като домашно насилие, самотни родители и увеличаване на отговорностите за полагане на грижи;[13]
- целенасочени мерки са насочени към житейски ситуации, свързани с по-висок риск от бедност, като увреждания, нужда от дългосрочни грижи, проблеми с психичното здраве и бездомничество;
- политиките улесняват плавния преход между различните етапи от живота, като например преминаване от образование към работа, от работа към пенсиониране, както и при започване и прекратяване на полагане на грижи, с цел да се предотвратят сътресения и изпадането в бедност например чрез планове за преход и връзки между обезщетенията и услугите за подпомагане в критични моменти (напр. раждане на дете, загуба на работа, загуба на самостоятелност в напреднала възраст);
- политиките подпомагат хората не само да излязат от бедността, но и да не се върнат в нея, като намаляват риска от „повторно попадане“ в бедността чрез стабилни начини за осигуряване на доходи, постепенно прекратяване на социалните помощи и услугите, както и последваща подкрепа, когато е необходимо.

6.3 Уязвими групи, междусекторни уязвимости и равно третиране[14]

- Групите с по-висок риск от бедност или социално изключване се идентифицират въз основа на дезагрегирани данни и съответни показатели, включително фактори като пол, възраст, увреждане, миграционен статус, етнически произход или други лични характеристики;
- разработват се целенасочени мерки за подкрепа на групи, изложени на по-висок риск от бедност или социално изключване, като самотни родители, хора с увреждания, хора с мигрантски произход, роми и ЛГБТИК лица;[15]
- политиките и услугите се адаптират така, че да се преодолява комбинираното неравностойно положение, като се отчита, че множество фактори могат да засилят рисковете от бедност;
- службите на първа линия преминават обучение за ефективно разпознаване и справяне с дискриминацията и предубежденията, като по този начин се насърчава равното третиране;
- доставчиците на услуги носят отговорност, а механизмите за подаване на жалби и търсене на обезщетение са достъпни за ползвателите на услугите.

6.4 Териториални и местни различия

- Териториалните различия по отношение на риска от бедност и достъпа до заетост се отчитат и наблюдават;
- местните и регионалните органи са оправомощени и разполагат с ресурси да адаптират националните политики към местните нужди и условия и/или да ги допълват с допълнителна подкрепа, включително чрез опростен достъп до финансиране;

- целенасочени мерки са насочени към специфичните предизвикателства в необлагодетелстваните градски райони, селските региони, отдалечените и най-отдалечените региони. На практика това може да включва стратегии, съобразени с конкретните условия на необлагодетелстваните региони и квартали.

Бележки

[1] В съответствие с Препоръка на Съвета 2019/C 387/01 от 8 ноември 2019 г. относно достъпа на работниците и самостоятелно заетите лица до социална закрила

[2] В съответствие с Препоръка на Съвета 2023/C 41/01 от 30 януари 2023 г. относно адекватен минимален доход, гарантиращ активно приобщаване

[3] В съответствие с Директива (ЕС) 2022/2041 на Европейския парламент и на Съвета от 19 октомври 2022 г. относно адекватните минимални работни заплати в Европейския съюз и Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 г. за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите

[4] В съответствие с член 27 от Конвенцията за правата на хората с увреждания и Общ коментар № 8, член 27 — Работа и заетост | United Nations Enable, CRPD/C/GC/8: Общ коментар № 8 (2022 г.) относно правото на хората с увреждания на труд и заетост | СВКПЧ

[5] В съответствие с Препоръка на Съвета 2016/C 67/01 от 15 февруари 2016 г. относно интеграцията на дълготрайно безработните лица на пазара на труда и Препоръка на Съвета 2020/C 372/01 от 30 октомври 2020 г. относно „Мост към работни места — укрепване на гаранцията за младежта“, и за замяна на Препоръката на Съвета от 22 април 2013 г. за създаване на гаранция за младежта

[6] В съответствие с Пакет за заетостта на хората с увреждания и Съобщението на Комисията — Съюз на равенство:Стратегия за правата на хората с увреждания за периода 2021—2030 г.

[7] В съответствие с Препоръка на Съвета C/2023/1344 от 27 ноември 2023 г. относно разработването на рамкови условия за социалната икономика

[8] В съответствие с Препоръка на Комисията 2013/112/ЕС от 20 февруари 2013 г. относно Инвестициите в децата:изход от порочния кръг на неравностойното положение

[9] В съответствие с Препоръка (ЕС) 2021/1004 на Съвета от 14 юни 2021 г. за създаване на Европейска гаранция за децата и Препоръка на Съвета 2022/C 484/01 от 8 декември 2022 г. относно образованието и грижите в ранна детска възраст:целите от Барселона за 2030 г.

[10] В съответствие с Препоръка на Съвета 2021/C 93/01 от 12 март 2021 г. относно равенството, приобщаването и участието на ромите

[11] В съответствие с Препоръка на Съвета 2022/C 476/01 от 8 декември 2022 г. относно достъпа до финансово приемливи висококачествени дългосрочни грижи

[12] В съответствие с Декларацията от Лисабон относно европейската платформа за борба с бездомничеството, приета на 21 юни 2021 г. от институциите на ЕС, държавите членки, социалните партньори и организациите на гражданското общество

[13] В съответствие с Директива (ЕС) 2024/1385 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 година относно борбата с насилието над жени и домашното насилие

[14] В съответствие с Директива (ЕС) 2024/1499 на Европейския парламент и на Съвета от 7 май 2024 година относно стандартите за органите по въпросите на равенството в областта на равното третиране на лицата, независимо от тяхната раса или етнически произход, равното третиране на лицата по въпросите на заетостта и професиите, независимо от тяхната религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, равното третиране на жените и мъжете по въпросите на социалното осигуряване и достъпа и предоставянето на стоки и услуги, и за изменение на директиви 2000/43/ЕО и 2004/113/ЕО; и в съответствие с Директива (ЕС) 2024/1500 на Европейския парламент и на Съвета от 14 май 2024 година относно стандартите за органите по въпросите на равенството в областта на равното третиране и равните възможности на жените и мъжете в областта на заетостта и професиите и за изменение на директиви 2006/54/ЕО и 2010/41/ЕС

[15] В съответствие със Стратегията за борба с расизма за 2026 г. | Европейска комисия, Стратегия за равнопоставеност на ЛГБТИК+ за 2026—2030 г. — Европейска комисия и европейска стратегия за равенство между половете — Европейска комисия